

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Contractus

[Straßburg], nicht nach 24. Aug. 1473

Prima pars

[urn:nbn:de:bsz:31-333209](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-333209)

baptismi qua irrigat eccia seu aqua doctrine Ezech xxxvii
aque redūdantes a latere dextro et sanabuntur et viuunt
oīs ad quos uenerit torrens hec uilhel. cū igit hec aqua
scz doctrina q̄ sanat et facit oēs uiuere ad quos uenerit eru
pit de pet sup quā edificata est eccia Mat. xvi, iō non im
merito illa doctrina q̄ effluxit de ore ipsius petre si xpi erit
fundamentū nre speculacōis scz ipsi2 matie de tractib2 et
hoc iō ut xps sit fundamentū pntis opis ne sup edificū de
struat p diuersas impugnacōnes nri psecutoris scz dyaboli
Qui tanq̄ leo rugiens circuit q̄ris q̄ deuoret 1 pet ii Et bñ
dz leo rugiens ppt̄ fortitudinē et crudelitatem eius qz nulli
p̄cet Jere. lxj. Crudelis ē et non miserebit̄ cui optet fortit̄
resistere et hoc ī fide scz mediatoris dei et hoīm ihū xpi p q̄
sum2 liberati a pctō sine qua fide nullus poterit saluari ut
dicit .b. aug2 Adoptatū ergo respice ī rescriptum libri uite
scz ihū xpi et in oībus impugnacōib2 nri psecutoris habe re
fugiū ad passioz ei2 et ut possis fortit̄ resistere Sume ē libz

¶ Prima pars.

De diuino igit ofisus adiutorio q̄ p̄sto est oībus
pie deū iuocantib2 iux̄ illud ps̄. p̄pe est dñs oībz
iuocantibus eū Intendo pntez materiā scz de cō
tractib2 diuidere ī tres ptes p̄ncipales scd3 t̄plicē moduz
quo nri liber grandis scriptus ē ut supra tactū ē Et p̄ia ps
p̄ncipalis erit de p̄petuis redditib2 et qui pnt tales red
dit2 licet h̄re Scda ps erit de impignorantib2 et vitalicys
Et t̄cia ps de tractib2 reempcōis **¶** Quantū ad prima ptē
istius matie Sume ē libz grandē libz uite in quo habemus
formā uiuendi et quō scriptus est hoc ipse desidat p̄ beatus
Job xix. d. Quis michi tribuat ut scribant̄ s̄mones mei sp̄
mcera glō itelligit hoc aut̄ desidero scribi ad exemplū Vi
deam2 ergo quō p̄rio script2 ē tanq̄ icera et hoc duplici de
cā P̄rio ut oñderet nat̄ alē obedienciā et ductibilitatē Se
cūdo ut oñderet se esse lucis materiā Nūc quantū ad primū

*De p̄petuis redditib2
De impignorantib2
De vitalicys*

respice rescriptum et attende quō liber n̄r grandis scriptus
tanq̄ incera ut naturalē cōderet obediāz Nonne dixit iob.
1. Deus abis ē ut faciā voluntatē ei? q̄ misit ut pficiāz op?
eius v̄ alexander allef. Orū desiderū ē ut faciā volūtatez
eius qui misit me scz obediēdo et ut pficiā opus eius salutez
alioz procurādo et qz oīs virtus ab obediā incipit q̄admo
dū oīe vicū ab inobediā processit. d. hugo de sa. li. 1. piaz
Ergo studeam? in li. n̄ro p̄no et p̄ncipalit obediā qz ap
postol? ad Roma. v. ait Sic em̄ p̄ inobediāz v̄m? hoīs scz
ade p̄ctōres cōstituti sunt multi glō. id ē oīs sui qui non xp̄i
sunt ita et p̄ obediāz v̄m? hoīs id ē xp̄i iusti cōstituunt mul
ti glō. id ē oīs sui scz qui sunt xp̄i Sz qz oēs volum? ex iusti
et xp̄i qz xp̄iam a xp̄o noiati inspiciam? ergo formam n̄raz in
xp̄o viuēdi Et sicut ip̄e fact? ē obediēs vsqz ad mortē mor
tē aut crucis Ad phil. ij. Et sic fecit mandatū qz dedit sibi
p̄ Job. xij. Sic obediā? deo et d̄no n̄ro ihū xp̄o ut implea
mus eius p̄cepta alias frustra nominamur xp̄iam Vñ Rug? in
li. de vita xp̄iana Cristianū nomē ille frustra sortit? qui xp̄m
nime imitamur Quid em̄ illō prodest vocari qz nō es et no
men vsurpare alienū Sz si xp̄ianū te eē t̄lectat q̄ xp̄iamita
tis sunt gere et merito tibi nomen xp̄iam assume hec ille hoc
iō dixit qz timentū ē qz multi sunt qui glānt de xp̄o et vo
lunt noiari boni xp̄iam Sz volūt in nullo ip̄m p̄mitari et sig
nanter in obediēdo et implēdo dei p̄cepta Timentū est em̄
valde qz q̄ plēs sunt qui student euadere primū p̄ceptū et
laborare oībus a deo iniunctū gen. ij. In sudore vult? tu.
v. p. t. vt dicit henricus de bassia i prolo. sup gen. Omnis
em̄ qui studet se exmire de isto p̄cepto non videt esse bonus
xp̄ianus qz non est verus obediēs neqz sequit xp̄m Sic illi
qui in emp̄cōe reddituū seu in alijs cōtractib? q̄runt ocū vo
luptatē et auariā illa oīa xp̄us cōtempfit qz statim ut natus
est elegit illud qz molestius est carni non p̄pter se sed ad in
formandum nos Vnde in sermone iij de natiuitate domini

no Xij

Cristus elegit q̄ carni molestus est id ergo melius id utili
us id potius eligendus. Quisquis aliud doceat vel suadeat
ab eo tanq̄ a seductore ē cauendū. Ecce xp̄us elegit q̄ salu
brius indicat. Vos aut̄ eligitis q̄ ille reprobat quis prudē
tior a duobus ē cuius s̄m̄a sanire et iudiciū iustus. **Iere.** Et
b. 582. vj moralū sup̄ illd̄ **job v** bō ad laborandū nascitur
et auis ad volandū vult q̄ null2 hō p̄t adipisci etermitatez
m̄i p̄ corpis afflictōz v̄n̄ applūs **1 ad thessz iij** Ipi em̄ scitis
q̄ i hoc positi sum2 videat ergo vn2 quisqz v̄t vult saluari
an non vel v̄t sit bonus xp̄ian2 in imitando xp̄m et custo
diendo mādata eius. **Examina** libz d̄scie tue ad libz vite et
vide si sint defectus in li. d̄scie corrige eū ad libz istū et su
me t̄ libz grandē in hoc habes formā viuendi laborandi et
acquirendi summū bonū ad qd̄ creatus es. **Nūc** q̄rit̄ ex quo
optet nos om̄s laborare et nō onari quare tūc redditus et
census sunt it̄roducti. **R̄ndet** s̄m̄ **henricū d̄** h̄s̄z it̄tractatu
de tractibz. **Ad** censuū it̄roductio potuit h̄re malā et bo
nā originē. **Malā** quid̄ ut amorē ocy cū necessariorz copiaz
h̄re/om̄s em̄ ōtra penalē s̄m̄am qua dictū ē hoim̄ insudore
vultus tui ve. p. t. licet a deo iuste latā cupiunt et student
v̄rys modis sine laboribz necessarijs vite habū dare itaqz
hac de cā qz t̄ra sine labore non profert fruct2 potant quid̄
ostituere census annos sup̄ vineis et agris et ip̄os dare he
redibus. **Vel** vendere potant vineas et agros pro annis cen
sibus vt de illis sine cura et labore vitā trāsigere possint.
Bonā v̄o originē h̄re potuerūt census. **Si** non potentes am
plio labore rōe seny vel infirmitatis ostituerūt sibi reddit2
v̄n̄ viuerent in bonis q̄ vel heredibz dederūt vel alyz ven
diderunt. **Icē** si cōitas pollicita ostituit redditus sup̄ boīs
singulor̄ prosustentacōe eor̄ quos ip̄is ciuibz et sp̄ualibus
p̄ esse optebat et expediebat ut sunt p̄cipēs iudices mili
tes ep̄i sac̄dotes doctores vel v̄bi dei p̄dicatores. **Cū** enim
istoruz labores digniores cōi populi necessary prosequenda

*Sup̄ d̄ om̄s ad laborandū
p̄t reddidit s̄m̄ ad d̄*

felicitate politica in hac vita et beatitudine perpetua post vi-
te huius transitum impedirent solitudinibus et laboribus ne-
cessariis prout vite acquisitis. Rationale fuit et est ut talibus
a ceteris provideretur constitucio censuum super possessione aliorum
vel alius duementibus modis de cetero sustentarentur. Si ergo pre-
dictis omnibus redditus constituti sunt ut alio labori. Hys re-
compensent quorum laboribus viuunt. Ista ergo et similes viue-
re prout redditibus et decimis aut laboribus eorum erga quos
se taliter habent. Sed sunt alii qui rationabiliter non permittant viuere de
redditis ut puta plebanos fortes laboribus appetunt quia
otia dant vicia. Delicatos autem et otiosos multiplicare rei-
publice non expedit igitur. Hec henricus de bassis. Et hoc ar-
guitur manifeste quod quis redditus seu census introductio potuit
habere ac habuerit bonam originem expedit tamen omnibus viuere de eis
quod aliquid licitum solet dici multiplicat prout intelligi ut. d. henri-
cus de bassis. Prout illud dicitur licitum quod est conforme legi humane.
Sed otari non est conforme humane lege ergo habere redditus ad
hunc finem scilicet ad otandum et ut de illis sine cura et labore vitam
transire possit est licitum non propter redditus qui in se illiciti sunt
sed propter abusum illius qui habet quod autem otari non sit conforme legi
humane probatur per beatum bernardum in libro de contemptu mundi ut dicit
demum inquit dominus Tollite iugum meum super vos sine quod iugo
esse non possumus homo enim ad laborem nascitur et sequitur insudore
inquit vultus tuus. v. p. t. In quod meo finiaz omnes accepimus in
quo sine exceptioe omnes peccauimus homo igitur ad laborem natus
si laborem refugit non facit id ad quod natus est ad quod imundum
venit quod ergo respondebit ei qui misit illum qui ut laboraret
instituit. Hec bernardus. Item Secundo illud dicitur licitum quod est conforme diuine
legi. Sed lex diuina vult ut nos laboremus. Unde aristoteles in
summa li. 1. ti. xxij. ar. ij. super illud exo. ij. Sed diebus appebe-
ris et facies omnia opera tua ibi. d. aristoteles quod est labor excludens
otium anime inimicum et ad hunc tenemur omnes quod omnes tenent se
exercere in aliquo utili ratione cuius excludant a se temptationis

licitum ad d. p. m. l. d.

De Otio

ingressus s̄m illd̄ eccia. xxxij. **O**ditte illū i opacōz ne vacet
multa em̄ maliciam docuit ociositas **E**t ē labor actiuoz et
hoc ēca t̄palia vt habeant vñ viuant et alyz subueniant de
quo dicitur ad Ephe. iij. **Q**ui furabatur iam non furetur
magis aut̄ laboret opādo manibz suis q̄ bonū ē vt habeat
vñ t̄buat necessitatē patienti glō qui furabat̄ iam nō furef
id ē non aliquo dolo quid auferat magis aut̄ laboret vnus
quisqz opando non solū p̄ seruos s̄ etiā manibz suis opādo
Dico non praua opa lucri sed qd̄ bonū ē vt habeat non tm̄
vñ viuat s̄ etiā ut t̄buat necessitatē patienti **E**t ad hūc la
borē s̄m arstenz tenēf fortes corpe ne cogant̄ viuere ocios
se d̄ bonis q̄ debent̄ alyz ergo zc̄ **I**te iij aliquid d̄ licitum
q̄ est d̄forme vite xp̄i qui est liber n̄r grandis i quo habemz
formā viuendi **P**ro quo notand̄ q̄ n̄r liber grandis scz xp̄s
qui d̄r liber vite non solum primo fuit scriptus tanq̄ icera
ut ostenderet se naturalē obediaz s̄ etiā oñderet se esse lu
cis materiā vñ iob. viij. **E**go sum lux mūdi zc̄ iussis et exem
plis obediens non ambulat itenebris scz ignorantie pctōz se
quamur ergo xp̄m non solū primo obediendo mandatis dei
s̄ etiā scdo exemplis suis i laborando **V**idemz primo quō
laborauit corpaliē vt sequamur vestigia eius labor enim fa
cit hoīez fessum **I**hesus aut̄ fatigatus exsedebat sicut super
fontē iob. iij labor facit hoīez sudare **E**t factus ē sudor xp̄i
sicut gutte sanguis de currens in t̄ram luc. xxij. labor ledit
hoīez et facit sibi pustulas in manibus et pedibz s̄ vulnera
labor facit hoīez sitibundū **I**hūs aut̄ dixit i cruce sicut iob.
xxij labor cruciat et debilitat hoīez in corde ihūs aut̄ tm̄ la
borauit pro nobis in cruce q̄ cor eius scissum est et emissa
voce magna expirauit Mat. xv. **B**ern. in cruce ascendit ut
eminentius videret̄ alta uoce clamauit vt nullus excusaret̄
et clamori lacrimas addidit vt hō opateret̄ s̄ quid clamauit
quid dixit **P**ater inquit in manus tuas commendo sp̄m meuz
Luce. xxij quasi diceret illud Jere. xliij Labor auī i gemitu

meo et requiem non inueni scz in hoc mundo qz vulpes fo-
neas hnt et volucres celi micos filius autē. h. n. h. msi ca.
f. reclinet Dat. viij. ergo pr in manus tuas zc Videat nunc
xpiani vtz licitū sit hū redditus ad ocandū et ad repellen-
dū penalē iugū laboris ase de quibz dicit. h. de bassia De
tractibus isti sunt iquid qui uolūt ase excutere iuste a deo
impositū onus laborz et se supponūt gūissimo oneri pctōzuz
qui postqz hic tuxerūt i bonis dies suos i puncto trabūtur
ad ifernū. Sequit̄ correlariū tale qz quilibz adultz tenetur
opare et laborare opa bona et non mala qui saltē vult sal-
uari cū labor sit p̄cum regim szm aug. vñ appoc. xiiij. Opa
em illoz secunt̄ illos vbi di. gilbertz Cū em fidelit̄ labora-
uerūt i vita requiescūt post mortē et secunt̄ eos opa ipozuz
sicut serui et familia dñm suum ad defendendū et pparat et
locū glōsum vt struant̄ impetuū vñ anima talis exuta cor-
pore et itrante celeste palaciū dicit sponsus ad angelos vbi
prouer. vlt. date ei de fructu manū suaz et laudent eum i
portis opa eius Sz cete dū veniūt raptōres vsurary volup-
tuosi et aly pctōres nolentes laborare sz ociose viuere et de-
licatā vitā hic ducere dicit eis a xpo scz libro nro vite in quo
non sunt scripti p̄ p̄mitacōz zc Amen dico vobis nescio vos
Dat. xxv. q. d. Ideo vos desero qz vite meritū in vobis nō
agnosco et sic hēs vñ redditus et census hnt originē et quō
oibz vlt̄re nō licz de eis qz optz nos laborare et nō ocare ut
dictū ē Ex p̄dictis igit̄ orit̄ quo simplicū. d. Ex quo sic ē qz
quilibz hō tenet̄ laborare vt dictū ē quare tūc sacerdotes et
religiosi nec nō et nobiles et multi aly fortes et apti ad la-
borandū nō laborant hñdet̄ szm astensz ut supra Quod nō
solū est labor actiuoz itroducēs fructū sz etiā est labor itro-
ducens fructū vt ē platoz de cura subditoz et ē laborz p̄di-
catorz et p̄spiteroz sac̄menta mīstrancū Et etiā ē labor con-
templatiuoz i quibus et si acquiescat mens astrepitu mundi
tñ in vīgat sollicitādo dō placendi et alyz graciā impetrādi

*Quid scitis et mihi
les non laborant*

Vnde sponsa Cañ. iij. Ego dormio et cor meū vigilat Nam
in dormitōe ē quies s; in vigilia labor de hys laborib; dic-
tur Sap. iij. Honor labor glō id ē fruct; et p̄dictis labo-
ribus laborantes viuere p̄nt de elemosina q; pro illis a qui-
bus accipiūt vtilit; laborauit hec Arstensis et s; h. de h. in
capitlō ca. scōe ptis de atracub; Maxime expediebat ut hy
qui ceteris oibus in hys q; ad deū p̄tinēt p̄esse debuerūt a cul-
tū diuino vacare redditibus dotarent quib; sine exteriori
labore congruent; eorū statui ouementes viuere possent Nam
hoy labores sunt ad cōsecrōz vere felicitatis magis necessar-
y ob etiā maiorē exterioribus vacacōz requirentes. hec ille
S; pro maiori declaracōe istius matie ē notand; q; cōstue-
re cum debita discrecōe et equitate redditus p̄petuos ea in-
tencōe et ob hanc cāz ut de illis sustentent; illi qui alys pre-
sunt in spūalib; et ut serui dei sustentent; in religiombus et
eē diuino cultū vacantes quoy p̄abus et meritis adiuuant;
ceteri de eccia ad cōsequendū adeo b̄ndictōz tā in spūalibus
q; in t̄palibus Et vt etiā ex illis redditibus fundent; eccie
monasteria altaria et alia ad diuinū cultū p̄tinencia Et fun-
dentur ex illis redditib; hospitalia et domus p̄grinoy ut
exinde sustentent; paupes et infirmi aut etiam vt ex illis sus-
tentent; illi qui alys presunt in ciuilibus et t̄palib; impens-
dant; quoq; pro inuicē ac defensione et bono statu ciuitatis
alicuius aut ville aut patrie licitū est et expediens in repub-
lica rē Ista conclusio probat; ad singulas suas ptes Et prima
ps q; est de hys qui alys presunt in spūalib; probat; aucto-
ritate scripture sacre vtriusq; sc; noui testamēti et vetis Nam
diuina testamenti veteris cōstituit sacerdotibus sacrificia dñi
et oblacōes eius et primicias vini et frumenti et oley et ce-
tera que s; legē populus offerre debuit dñō de quib; erāt
Decime et primicie et quicquid p̄ncipiuz est in munerib; de
quib; habet; deutro. xij et xviii et in alys locis Cōstat etiā
ex nouo testa. hoc nam s; ap̄lm ad thym. ij. Qui b̄n p̄sunt

¶ spūales p̄nt libere

prespiteri duplici honore habeantur maxime qui laborant in
verbo et doctrina dei ubi glō Quia bñ presunt prespiteri vita
et doctrina digni habeantur a subditis duplici honore ut scz
spuat eis obediēs et extiora mistrent probat etia p sacru
euangeliū vñ luc. x. dicit xps liber vite dignus est mercenari
us mercede sua Nōico. de gota Nō solū eterna q̄ debet i pa
tria ad remuneracōz s; etiā tpalia q̄ debet in via ad corpis
sustentacōz vñ mat. x. Dignus ē em opamus cibo suo Grego.
opi pdicatorū dñe mercedes debent Vna i via q̄ nos in la
bore sustentat Alia in p̄ria q̄ nos in resurrectione remunerat
Hic est duplex honor quo digni sunt qui bñ presunt Hec ille
p; igit ex hys scripturis veteris et noui testamenti q; in re
publica prouidendū est i tpalib; et exteriorib; vite neces
sarijs hys qui alys presunt in spūalibus S; hoc cōuenient et
apte fieri p̄t hoc mō q; ad talē prouisiōz cōstitutā redditus
ppetui cū debita discrecōe et equitate Igit talit cōstituere
redditus ppetuis tpibus licitū ē et expediēs in republica
q; aut census seu redditus h̄re ppetuis tpibus licitū sit ha
betur ex de censib; et acti. 2c Cum applūs circa fines et ca.
sequit prohibem; 2c Scda ps cōclusiōis q̄ est de seruis dei i
religiōib; et ex dīno cultui et oīom vacantib; patz expro
batione p̄cedenti Nisi fuerint talis professiōis quibus ex es
sencia regule obuiet tales reddit; h̄re sic est professio ordi
nis fr̄m mmoꝝ cum tales serui dei presunt alys i spūalib; et
si non oīs i administracōe sacramentoz vel pdicacōe vel
huiōi extiori exercitio vel opacōe tñ presunt vel profunt vi
te merito et oīoe hec henric; ocy Tercia ps cōclusiōis q̄ est
de fundacōe ecciay et monasterioꝝ probat Nā lex diuina
vñ testamenti noui scz et veteris data ē ad ordmandū
p̄cipalit̄ homies in deum non solū p̄ interiores actus mētis
s; etiam p̄ qued extiora opa quibus hō suā szuitutē et diuī
nam honorificaciā d; profiteri Talia aut opa ad diuinum
cultum p̄tinentia deo sollemniter exhibendum i ecclesijs et

templi ad hoc constructis adhibitis illis quibus dei ministri ad
hoc specialiter deputati et ordinati utantur tanquam instrumentis
colendi deum cuiusmodi sunt sacra vasa vestes sacre et si-
milis. Et talia in lege veteri vocabantur sacra. Sed expediens
est immo debitum et necessarium in republica talia procurari quod
valde convenienter fieri potest quam pro talibus in staurandum sunt com-
munes et perpetui redditus constituti. Et reuera pro cultu domino
perpetuando vel pro alia pia provisione pro perpetua fundata
aut pro quibusvis beneficiis ecclesiasticis cum ecclesiastica beneficia
debeant esse perpetua id est in perpetuum instituta necesse est
ut dotentur talia perpetuis redditibus seu censibus. Actum. rix
placuit et ex de cen. et exorcio capi. 1. Alias diuinus cultus
qui esse perpetuus extoto cessaret quia dei ministri non habe-
rent unde viuerent cum spiritualia sine temporalibus non possunt sub-
sistere. In hoc concordant H. de h. ocy et Jo. de franck.
Quarta pars conclusiois que est de pauperibus et infirmis sustentan-
dis et hospitalibus fundandis patet quia illud pertinet ad opera
misericordie. Ergo pro probatione istius. Sume tibi librum grande
scilicet christum qui est noster liber vite et lege in eo quod oporteat nos mi-
sereri proximi noster sicut ipse noster misertus est et audi eum dicen-
tem et percipientem. Luce vi. Estote misericordes et date et dabi-
tur vobis. Et idem et date elemosinam et ecce omnia munda sunt
vobis. Hic applica et dic quod in passione domini exatet et in-
flammetur cor hominis ad sex opera misericordie ut habes in stimu-
lo amoris. Bonaventure et occlude sic. Ex omnia beneficia nobis
a christo collata tam temporalia quam spiritualia dedit nobis in perpetu-
am possessionem omnibus diebus vite nostre ut per illa beneficia acqui-
ramus nobis eterna bona post transitum huius vite. Quapropter non im-
merito debemus ipsum hic dotare in membris suis scilicet pauperibus
cum perpetuis redditibus fundare hospitalia et domos peregrinorum
ut quando deficiamus recipiamur in eterna tabernacula. Quinta pars
conclusiois que est de hiis qui alios presunt in temporalibus. Quoad
modum sunt reges duces principes milites iudices et ceteri.

rectores populi ac reipublice rectores seu gubernatores pro
bat Nam rationabile et iustum est illis constitui vel dari census red
ditum vel tributum vnde uiuant qui bene presunt seu profunt in temporalibus
et ciuilibus qui pro defensione terre militant et ab hostibus et la
tronibus eam defendunt Qui pacem iusticiam et veritatem inter homines
procurant et seruant Sub quibus alij tranquillam vitam agunt
Tales namque cum bene presunt ministri dei sunt Vnde apostolus ad ro
m. xiiij di. Non sine causa gladium portat sed talis dei minister est
vindicta in ira ei qui malum agit Ideoque necessitate subditi estote
non solum propter iram sed et propter conscientiam Ideo enim et tributa prestat
ministri enim dei sunt in hoc ipsum seruientes reddite ergo omnibus
debita Cui tributum tributum cui vectigal vectigal etc. glo. Sub
diti estote quasi ex necessitate et hoc non solum propter iram prin
cipis vel terram dei vitandam sed etiam propter conscientiam sed ut munda sit
vra mens placatum a deo diligendo Dicit enim recta ratio quod pre
latus a deo reuerendus est Et ideo ad ostendendum subiectio presta
tis tributa Vos dico seruientes deo in hoc ipsum seruitis deo quia illis
tributa dat vere pro hoc seruitis deo Ministri enim dei sunt ad
hoc enim instituti sunt ut boni laudent mali vero puniant quare
debetis prestare tributa quia minister dei Dico seruientes vobis dum
propter conscientiam defendunt in hoc ipsum id est spiritus hoc sed propter tributum seruunt vobis
in defensione patrie et quia ministri dei sunt ergo reddite omni
bus debita. q. d. prestat tributa et iustum est prestari quia placati sunt
ministri dei etc. Ratione legitur Mat. xvij. quod dominus soluit tributum pro
se et pro petro Dicit enim ibi quod cum ihesus et discipuli eius ve
nissent capharnaum. Accesserunt qui dydragma accipiebant ad
petrum dixerunt ei Magister vester non soluit dydragma Sic etiam Et
cum intrasset in domum peruenit eum ihesus. d. Quid tibi videtur sy
mon reges terre a quibus accipiunt tributum vel census a filiis
suis an ab aliis. At ille dixit aliis Dixit illi ihesus liberi
sunt filij aut non scandalizemus eos vade ad mare et mitte
hamum et eum piscem qui primus ascendit tolle et apertis ore eius in
uenies staterem illum summens da eis pro me et te etc. et quia

omnis xpi actio est nra instructio xps ergo est liber vite In
quo habemus formam viuendi Instruit nos in hoc qd ipe de
dit tributum qd multo fortius modo subditi plebei dnt suis superio-
ribus tributum dare et alia in quibus sustententur qui p sunt seu
profunt in palibus ergo etc. Sexta pars de clustiois que e de mu-
nitione et defensione et bono statu comitatus seu ciuitatis ville
aut pte pz p hoc qd clerico munico defensio et bona ordina-
tio deseruiunt ad pacem in qua pro magna pte consistit felicitas
politicia vn aug2 rix d cui. di ca. xvj Tantum e pacis bonum
vt etiam in rebus tremis atqz mortalibz nichil qm2 soleat au-
diri vel desiderabilius occupari Nichil postremo possit melius
inueniri Et ibidem dicit Sic nemo e qui gaudere nolit ita
nemo e qui pacem hre nolit Sz dicit franciscus de ma. qd pax
oim rex est tranquillitas ordis Ergo ad seruandam hanc tran-
quillitatem in politica ciuili optz hre stipendarios mistros of-
ficiales et seruitores et cetera huiodi Et qd tales non hnt temp2
prouidendi se ipsos cu laboribus manuum suar Ideo necesse
e pmo debitum ut tales prouideantur vt habeant vite necessa-
ria etc Nonne legitur luce. iij. qd milites id e subromanis mili-
tates et piaz defendentes ex pte romanor venerunt ad iohes
baptista et interrogabant eum dicentes Quid faciem2 nos scz
vt salui simus Et ait illis iohes Nemine concuciatu scz sub-
textu officij vri eu opprimendo vel corporalit affligendo vel
indebite terrendo Necqz calumpniam faciatis scz aliqz in caz
iuste trahendo vel false crimen iponendo Sz contenti estote
stipendijs vris q scz stipendia debent eis de publico errario
pro defensione republice Audi etiam ad hoc sniaz xpi dicit em
Jere. qd aup subcesare Augusto iudea subiecta romanis sti-
pendaria facta fuerat et idarco i pplo sedicio magna erat
Nam alij dicebant tributum debere solui pro coi terre defen-
sione Alij vt pharisei q sibi de iusticia applacdebant dicebant
pplm dei non teneri ad soluendum tributum cu redderet summo
regi decimas et primicias Sic em dicit Criso2 Ho in iuriam

facti suo regi si subiaceret se alieno **I**nter autem valuit persuasio
scribarum et phariseorum quod negarent tributum cesari propter quod spe-
cialiter missi sunt a Nerone Tityus et Vespasianus ad deuiastandum
Iherusalem et propter quod miserunt ad Iherosolimam quosdam phariseos et
quosdam milites **H**erodem ad inquirendum ab eo scilicet licebat cen-
sum dare cesari an non **E**t ait illis Iherosolimitanus **R**eddate quae sunt ce-
saris cesari et quae sunt dei Mat. xxij. id est reddite quae sunt ce-
saris scilicet tributum et pecuniam pro qua scilicet scitemini vos esse illi subie-
ctos et quae sunt dei deo scilicet spiritualia tributa id est vos ipsos dei yma-
gine insignitos quod non auerent possumus facere nisi habemus
tranquillam ordinacionem pro qua poterimus pacifice et secure sta-
re in seruius dei et politica civili ergo pro iunctione ac de-
fensione et tranquillo bono statu ciuitatis alicuius aut ville aut
patrie licitum est et expediens in re publica ut pro talibus qui habent
defendere et constituant redditus siue census pro eorum susten-
tacione **C**onstituere ergo cum debita discrecione et equitate perpetuo
os census ea intentione et ob hanc causam ut primo de illis susten-
tentur illi qui alijs presunt in spiritualibus **S**ecundo ut scilicet diuini nutri-
entur in religionibus et ex diuino cultui vacantes. **T**ercio ut ex
illis redditibus fundentur ecclesie monasteria altaria et alia ad
diuinum cultum pertinencia **Q**uarto ut ex illis censibus hospitalia
et cetera sustententur **Q**uinto ut ex illis sustententur qui alijs pre-
sunt in civilibus **S**exto impendantur pro munitione ac defensione
et bono statu alicuius ciuitatis aut ville aut patrie **L**icitum est et ex-
pediens in republica **S**i ergo predictis omnibus redditibus constitu-
ti sunt ut aliorum labore his recompensant quorum laboribus vi-
uunt peccant singuli predictorum qui actu eorum statibus debitis ce-
teris non proficiunt sed vel in utiles sunt vel contraria laboranti-
bus inferunt ut si quorum est defendere offendant quorum oppres-
sos est liberare opprimant quorum pacem facere guerrent quorum
rapinas prohibere spoliant **I**sti et omnes apud deum priuati
sunt et apud ecclesiam priuandi sunt digne omni iure viuendi de
redditis vel decimis aut de laboribus eorum erga quos se taliter

habent. Liqueat itaque qui de redditibus vivere permittendi sunt
Dummodo aliorum labores fideliter recompensent opibus eorum statu-
bus debitis. Non credant ergo quod si crediderint fallentur quid
vocati nobiles quasi nobilitati eorum debeant ut scilicet rusticis
vel mechanicis laboribus vacent et de redditibus vel decimis
super bonis aliorum constitutis vivant non sic sed huiusmodi ab inicio tanquam
stipendia constituta quibus a certa opera et servitia clericis et ecclesiis
obligantur et quod bona parentum cum oneribus transeunt in heredes.
Adhuc etiam filii nobilium obligantur ad eadem. Habebunt ergo non
solum clerici immo etiam nobiles qui decimis et censibus propter milita-
ria servitia ipsis constitutis vivunt districtam rationem reddere si aliorum
ita consumant ut nichil eis rependant et in nullo republice
spirituali vel civili proficiant. **Hec Henricus de. h.** Patet igitur ex
his omnibus supradictis quod rationabiliter permittuntur vivere de red-
ditibus et quod non. Et quomodo omnes tenemur laborare exemplo christi
qui omnibus et singulis dedit formas vivendi ergo dicitur liber vite
quod spiritus debet habere ante oculos cordis tui et legere in eo omnia
quod sunt facienda vel dimittenda ad acquirendum vitam eternam.
Sume ergo tibi librum grandem etc. ¶ **De rebus.**

Sed ut magis clarent dicta et dicenda redditus vel
census constituitur in rebus quarum usus non est earum consump-
tio vel dissipatio ut scilicet in agris vineis domibus et ce-
teris immobilibus. Intellige ergo diligenter quod secundum doctores et
precipue secundum sanctum thomam de aquino in secunda secunda questione. lxxviii.
Duplices sunt res. Quaedam enim sunt quarum usus est ipsarum con-
sumptio sicut vinum consumimus eo utendo ad potum. Et triticum
consumimus eo utendo ad cibum unde talibus non dicitur seorsum appu-
tari usus rei a re sed cuiusque conceditur usus ex hoc ipso concedi-
tur res et proprie hoc in talibus per mutuam transfertur dominium.
Si quis ergo vellet vendere vinum et seorsum vellet vendere
usum vini venderet eandem rem bis vel venderet illud quod non
est. Unde manifeste per in iustitiam peccaret et simili ratione in iustitiam
nam committit qui mutuatur vinum aut triticum petens sibi duas

res ipsas & h. p. 107

Vendens et ei ipse h. p. 107
potius prope vende ipse
patet.

recōpensaciones. **U**nā quōd restitucōz equalis rei. **A**liā vero
precium vsus quod vsura dicitur. **Q**uidam vero sunt quorum
vsus non ē ipsius rei cōsumptio sicut vsus domus ē in habita-
tio non aut dissipacō et iō in talibz seorsum p̄t utrūqz cōcedi.
Puta cū aliq̄s t̄dit alteri dominiū domz reszuaē aut sibi vsu
ad aliq̄d tps vel ecōuerso cuz q̄s cōcedit alicui vsu domus
reszuato aut sibi dominiū. **E**t p̄t hoc licite p̄t hō accipe p̄cū
pro vsu domz et p̄t petere domū cōmodatio sic p̄z ī cōductiōe
et locacōe domus. **P**ecunia aut s̄m p̄b̄m. in q̄nto ethi. et in
primo politice p̄ncipalit̄ est iuenta ad cōmutacōes faciendos
et ita p̄p̄ius et p̄ncipalis pecunie vsus ē ipsi cōsumptio siue
distractio s̄m q̄ in cōmutacōe expendit̄. **E**t p̄t hoc s̄m se ē
illicitū pro vsu pecunie mutuate accipe p̄cū qd̄ d̄z vsura. **E**t
sicut alia iuste acq̄sita tenet̄ hō restituere pecuniā q̄ p̄ vsu
ram accepit. **H**ec thomas. **H**oc dixi ad cōsiderand̄ equitatez
vel iequitate censuū. **P**ro quo sciend̄ s̄m heim. de. h. q̄ cen-
sus reddit̄ iniquz vel iustus sc̄z cōstituat̄ ī re non h̄ntez vsuz
utile p̄ter rei cōsumptōz. **U**t sc̄z si cōstituat̄ ī nudam pecuniam
aut vino aut pane aut aliquo huiōi vñ p̄z q̄ non sp̄ ī rebz eq̄
lis valoris p̄nt equales census cōstitui v̄bigra. **S**i domz mea
et centū libze equiualent. non p̄nt cōcedere centū libras pro
āno censu. 10. lib. sicut possum cōcedere domū qz ī primo est
maifesta vsura licet vocabulo census appellent̄. **I**n sc̄do v̄o.
non cuius rō dicta fuit hec ille. **Q**uia s̄m heim. de gaudauo.
doctore sollemnē viii quodlibz xiiii. **P**ecunia ē tale quid in
quodā p̄ se non cadit emp̄tio vel vendicō vt extremuz sed vt
mediū vtusqz et iō ubicūqz et q̄ncūqz tradit̄ pecunia in con-
tracta tanq̄ extremū et non tanq̄ mediū emp̄cōis et vendi-
cōis mutuo tradit̄ p̄t qd̄ spes accipiendi aliq̄d pro huiōi
pecunie tradicōe procul dubio s̄m dictū. **A**ug. vsura ē qz di-
cit. b. aug. et habetur xiiii. q. iij. **S**i feneraueris ubi sic ait
si feneraueris hōi id ē si mutuā dederis pecuniā tuāz aquo
plus dediti expectes non solum pecuniā sed aliquid plusq̄

pecunia q̄d ē cōmodatio
pecunia d̄m̄ cōmodatio vsura

Censuz reddit̄ iniquus

dedisti Seu illud triticū sit siue vinū siue oleū siue q̄libet
aliud Si plusq̄ dedisti expectas accipere fenerator es ac-
tende quid facit fenerator minus vult dare et pl² accipere
hoc facit emens redditus id ē nuda pecunia vbi nulla oīno
emptio et vendicō alic² rei interueniat que p̄ vsū suū non
sumit Nota ergo bñ cuiuscūq̄ ē aliqua substācia eiusdem ē
vsus substācie s̄m egidiūz vel ergo emēs h³ substāciā aliq̄
apud vendentē vel non Si d^r q̄ sic Tunc q̄rit^r vtr² substā-
cia sit pecūialis vel alia vsu fructualis q̄ non primū probat^r
q̄ illa vlt^r nō est ementis vbigra Si emo panē pro de-
nario postq̄ dederō denariū vendenti michi panē vltra nō
hēo aliquā ptē ī denario et sic de denario ego nichil possūz
vltra pape s̄m iusticiā Si vō d^r q̄ sit aliq̄ alia substācia pu-
ta domus vel agre vel vinetum vel pratū. Tunc q̄rit^r vltra
vtr² hoc sit empto iusto p̄cio Ita q̄ sit p̄portio equalitatis ī
ter rem emptā et p̄ciū Tūc dico exquo res illa emptā ē ip-
sius emētis vt si peat sibi peat et nō vendenti. Dico q̄ etiā
fructus tālis fundi sunt eiusdē emētis illos p̄t accipe singu-
lis ānis posito emē q̄ emens velit annuatim h̄re censuz suū
etiā si huiōi bona non fructificarent signū ē q̄ nō recipit de
bonis s̄ de capitali pecunia et sic de nō suo recipit optet emē
q̄ habeat respect² ad res vsu fructuales vt de illis recipia-
tur alias vsura dmittit^r si de nuda pecunia dat^r q̄ s̄m beatū
thomā sc̄da sc̄de. q. lxxviii. Usura non aliud quā reape de
vsu rei cuius vsus nō distinguit^r ab ipa vt de vsu pecunie p²
q̄ ipsaz pecuniā reape ergo iniquū et iūstū est si redditus
ostituit^r ī nuda pecunia rē Et. h. de. h. dicit q̄ de cōi cur-
su census et res ī quibus cōstitunt^r sunt coeui Itaq̄ si res
sine negligēcia possidentis vel ipso prohibere non petente
desinat esse aut ī vtilis fiat aut auferat^r census nō poterit
ampli² erigi iuste ab illo qui ipm dare cōsuevit Rō est quia
obligatio ad censum cadit primarie ī rem ī qua cōstituitur
et non ī p̄sonā possidentis Hec ille Dicit emē henric² oya

q̄ huiōi reddituū cōstitutio fieri debz cū discretione et equi-
tate ita videlicz vt discretz et cū eq̄tatis liberamie respectz
habeat ad rē in qua redditus cōstituuntur ut ip̄a res sit ta-
lis q̄ hēat vsum vtilē p̄ter sui cōsump̄cōz aut dissipacōz et ut
nō oneret vltra hoc qd̄ rōnabilit̄ et cōuenient̄ ferre p̄t accen-
tus ip̄ensis p̄cōs̄uacōe rei et de ductōe ipsius ad fructū ne-
cessarijs **I**ta oīno q̄ ibi sunt p̄ciū et merces scz res q̄ emūt et
qd̄ emat̄ pro iusto p̄cio rōnabilit̄ taxato qd̄ fieri p̄t taxando
valorem rei q̄ vendit̄ s̄m cōsuetudinē regionis loci et t̄pis et
s̄m ea q̄ s̄m indicū bone rōis expedire vident̄ v̄cōz scz ven-
denti et ementi et etiā reipublice **I**ta q̄ ibi fiat adequatio
daci et accepti s̄m p̄p̄cōz quā h̄nt ad vsum hoīm in quē ve-
niunt seu nata sunt venire **S**z em̄ q̄ ibi sit equalitas iusticie
cōmutatiue et iō si vel p̄ciū excedat q̄titatē valoz rei et ecō-
uerso res excedat p̄ciū tollet̄ iusticie equalitas ut dicit̄ tho.
sc̄da sc̄de. q. lxxvij. ergo zc̄ **E**t inde ibid̄ insolucōe primi ar-
gumenti dicit̄ q̄ lex diuina nichil impunitū relinq̄t quod sit
v̄tuti cōtrariū vñ s̄m diuinā legē illicitū reputat̄ si i emp̄cōe
et vendicōe non sit equalitas iusticie obseruata ergo cōstitutō
seu emp̄cō reddituū siue censuuz d̄z fieri cū discretōe et eq̄ta-
te **R**espectus etiā h̄re d̄z ad illos q̄ tales redditz d̄nt p̄cipue
et de eis sustentari vt scz sint tales q̄ proficere possent alijs
in sp̄ualibz vel t̄p̄alibz vel sint paupes aut infirmi aut vacan-
tes diuino cultui zc̄ **I**ta de ceteris de quibz supra habitū ē et
nullatenz redditz cōstitui d̄nt pro hoībuz de quibz cōstat q̄
eos h̄re redditus non ē ad eoz necessitatē nec ad reipubli-
ce vel proximoz vtilitatē **S**z pure et solū ad augendū eoz
auariā et voluptatē et ocū et alioz q̄ tales redditz sup se
et sup bona sua p̄p̄ defectus suos appelluntur opp̄sionē et
dampnificacōz vñ cōtra tales sic multiplices redditus h̄ntes
d̄z psa. v. ve qui diugitis domū ad domū et agrū agro copu-
lāt vsq̄ ad turrim loci nunq̄ habitatis soli vos in medio t̄re
Intelligis **H**oc ḡnalic̄ d̄z ad oīs auarcs q̄ aliozū necessitatē

faciunt voluptatē suam **R**udiant tales quid dicit xp̄us liber
nr̄ grandis. Luce. vi. **V**e inq̄ vobis diuitibus qui hic hētis
solacōz vram id ē a vobis optatā q̄ non hēbitis meā nec in
p̄nti nec in futuro **I**n p̄nti non q̄ sic dicit bern. **D**elicata ē di
uina solacō nec facile dat̄ admittentibz alienaz **I**n futuro
nō q̄ facili2 ē camelū intrare p̄foramē acus q̄ diuites intrē ī
regnū celoz Mat. xix. **E**xemplū de diuite epulōe Luce. xvi.
glō hic **N**ō hoc regno se alienat q̄ solacōz q̄rit in t̄palibus
nec tā diuicie q̄ amor diuiciaz ī culpa ē **H**ec Nico. d. go.
Et timendū ē q̄ multi filij hui2 seli p̄t amorē diuiciaz ocium
et voluptatē emunt sibi redditus in p̄dicōz aiāz suaz quia
non tñ p̄sunt ī sp̄ualibz nec in t̄palibus nec prosunt republi
ce/ergo licitū ē eis h̄re redditus non p̄t reddit2 q̄ in se liciti
sunt s3 p̄t ab vsum illoz q̄ h3 in decrementū aīe sue tenent
em̄ laborare si sunt sani corpis et fortes et non impediti ī re
publica **R**udi ergo p̄t salutē aīe tue q̄ dicit bern. s3 mone
iii. de natūitate dñi **S**ane inq̄ accedit ad solacōz paupū
Ipa quoq; q̄ pastoribz exhibita ē visita cō et allocucō angelo
rū **V**e vobis o diuites qui vestram habetis solacōz vt non
mereamī h̄re celestem **Q**uā multi nobiles s3m carnē q̄ multi
huius seculi sapiētes illa hora in stratis molli2 quiescebāt
et nemo eozū dignus habitus est nouā lucē videre magnum
illud gaudium scire angelos audire cantantes **G**lā in excel
sis deo **E**t in t̄ra pax hoībus bone volūtatis **R**gnoscat̄ igit̄
hoīes quia qui non in laboribus hoīm exercenē ab angelis
videri non merent̄ **R**gnoscat̄ quantū placeat sup̄is auibz
labor cuius itencō spiritalis **N**ū quid et illos suo tam felici
dignant̄ colloquio affari qui corpali v̄gente necessitate las
borant pro vinctu corpis nimirū in eis agnoscut̄ ordinē quo
constituit de2 ab inicio vt in sudore vultus sui vescat̄ adam
pane suo **H**ec bern. **E**t quia karissimi s3m beatū bern. illam
sentenciā **I**n sudore vultus tui vesceris pane tuo omnes ac
cipimus in adam quia in eo omnes peccauim2 comedamus

*In ludo pt emē reddiq
Wz diuiz*

De diuiz

ergo labores manuarum nostrarum ut beatissimus **N**ic in presenti
per gratiam et bene fiat nobis in futuro per gloriam **N**on quia gloriam nullus
potest pervenire nisi inventus fuerit scriptus in libro vite **vñ apocē.**
ii. Qui non est in libro vite scriptus missus est in stagnum ignis **S**ume
est liber grandis liber vite qui est christus deus noster ipse est forma vite
nostre lege ergo liber istum et studeas diligenter in eo primo et prin-
cipaliter ut addiscas te subicere creatori tuo in vera obedientia
et obsequantia mandatorum dei. **E**t memoretur fratres karissimi christus ne
perderet obedientiam perdidit vitam ut dicit sanctus bernardus. **E**rgo
primo et principaliter liber noster scilicet christus voluit scribi tanquam incera
ut ostenderet naturalem obedientiam et ductibilitatem respice ergo in
faciem christi tui ut secundo addiscas exemplo eius laborare **E**t acten-
de quantas labores pro te sustinuit et quanto fatigatus fuerit
sudavit sanguineum sudorem non solum pustulas sed etiam vulnera in
manibus et pedibus habuit **S**icut in primis amore et fatiga-
tione cor suum benedictum in cruce lassum fuit et cum magna vo-
ce expiravit predicavit docuit factis verbo et exemplo omnibus for-
ma fuit laborandi **vñ iob. xiii.** **E**xemplum enim dedi vobis ut quod
admodum ego feci ita et vos faciatis ergo non solum voluit scri-
bi tanquam incera ut ostenderet naturalem obedientiam sed etiam ut osten-
deret se esse lucis materiam **D**icebat ergo **iob. ix.** **Q**uia diu in
mundo sum lux mundi sum gloria **N**on solum autem christus lumen erat in
mundo sed et ipse usque ad consumationem seculi perfide est cum electis et
est tempus operandi ergo cum lucem habetis credite in lucem et fidem ve-
stram operibus ostendite ut filii lucis sitis **S**tudeatis igitur diligen-
ter in libro nostro vite et ponatis eum ante oculos cordis vestri et le-
gi in eo omnia necessaria salutis tue **N**on quod hortatur dominus. **S**ume
tibi liber grandis et hoc tamen de primo principali.

Secunda pars.

Secunda pars principalis istius materie de contractibus
erit de impignorantibus et vicariis **P**ro quo
sciendum quod christus qui est liber vite quod omnia vivencia per
ipsum facta sunt et sine ipso factum est nichil **Job. i.**